

РАЗДЕЛ 4. ТЕКСТ, ДИСКУРС, ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА

УДК 004.73

ЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ

Архипенко Л.М.

Харківський національний економічний університет, м. Харків, Україна

У статті розглядаються загальні й лінгвістичні характеристики сучасного українського комп'ютерного дискурсу.

Ключові слова: *комп'ютерний дискурс, лексика, жаргон, спілкування*

Актуальність. Мова як засіб спілкування має яскраво виражений соціальний характер, де суспільні функції активно впливають на її структуру й багато в чому визначають її розвиток. У цьому плані комунікативний статус і сутність мови комп'ютерників складає теоретичний і практичний інтерес. Щоб розглянути комп'ютерну комунікацію з погляду лінгвістики, необхідно встановити місце комп'ютерного дискурсу в комунікативному середовищі, виявити провідні ознаки комп'ютерної комунікації, головні типи комп'ютерного спілкування.

Метою нашого дослідження є виявлення загальних і лексичних особливостей комп'ютерного дискурсу.

Комп'ютерна комунікація відкриває новий вимір у людському спілкуванні, даючи можливість зберігати й швидко передавати великі обсяги інформації, використовувати аудіо- та відеоканали спілкування, а також спілкуватися в режимі on-line, тобто в безпосередньому лінійному контакті з респондентом. Комп'ютерне спілкування передбачає, поряд з безпосередньою, комунікацію у віртуальному середовищі, й у цьому полягає його найважливіша відмінна риса.

Таким чином, комп'ютерним дискурсом ми вважаємо спілкування користувачів чи спеціалістів-комп'ютерників безпосередньо чи в комп'ютерних мережах. При цьому комп'ютерне спілкування може бути як індивідуально-орієнтованим (листування засобами електронної пошти), так і статусно-орієнтованим (спілкування в різноманітних конференціях). Комп'ютерний дискурс має багато точок дотику з масовою комунікацією, але не збігається з нею повністю, оскільки комп'ютерна комунікація, на відміну від масово-інформаційної, є взаємно спрямованою й багато текстів мають персональний характер.

Комп'ютерна комунікація багатогранна. Вона має характеристики, властиві й іншим видам комунікації. З погляду масштабності, комп'ютерне спілкування має в собі риси масової (спілкування з усім світом), міжособистісної (спілкування між користувачем і комп'ютером) і групової комунікації. З огляду на часовий чинник – тривалість комунікативного процесу, – комп'ютерне спілкування може бути як стислим (одержання електронної пошти), так і привалним у часі (участь у конференціях). За формою комп'ютерна комунікація поділяється на усну (безпосереднє спілкування чи при наявності голосового модему) й письмову (текстова й графічна, тобто передача малюнків, схем тощо). Відповідно до каналу передачі та сприйняття інформації комп'ютерна комунікація ділиться на актуальну (спілкування з реальними людьми)

й віртуальну (спілкування з уявними співрозмовниками). Під час аналізу ситуації й учасників комп'ютерного спілкування можна виявити складну комбінацію дискурсів: передача особистих повідомлень від одного користувача іншому електронною поштою (побутове спілкування), офіційний обмін і запит інформації з електронної пошти (діловий дискурс), обговорення наукових питань у групах новин і конференціях (науковий дискурс), обговорення питань викладання й освіти (педагогічний дискурс), реклама, що з'являється на електронних дошках оголошень (рекламний дискурс), обговорення політичних питань (політичний дискурс). При цьому специфічний етикет комп'ютерного спілкування часто формулюється у вигляді правил, знання яких допомагає уникнути багатьох неприємностей під час спілкування в інтернетному середовищі, наприклад: вимога не відхилятися від теми; використання смайликів для пом'якшення категоричності тверджень; форматні обмеження, пов'язані з довжиною листа; певні заборони на деякі види листів (*chasn-letters*); створення листів неприємного змісту, що одержали в комп'ютерному спілкуванні назву „флейм” (англ. *Flame* – “спалах”); вимогу пройти попередню підготовку перед участю в комп'ютерних конференціях.

Комп'ютерний дискурс, являючи собою багатожанровий функціональний різновид монологічного й діалогічного мовлення, характеризується цілою низкою специфічних комунікативних засобів. Своєрідність мовного спілкування учасників комп'ютерної комунікації полягає не тільки у використанні професіоналізмів, але й у комбінації лексичних одиниць, що належать до різних стилів і реєстрів, утворених відповідно до прагматичних настанов і цілей спілкування.

Для лексичного оформлення текстів комп'ютерного дискурсу характерна, насамперед, насиченість мовлення термінами всіх типів. У нашому дослідженні ми виділяємо три групи використання комп'ютерної термінології: 1) специфічні комп'ютерні терміни, вживані тільки людьми, пов'язаними з комп'ютерами (*біт, байт, модем*); 2) слова, запозичені комп'ютерною термінологією з інших галузей, що набули іншого значення в комп'ютерному дискурсі (*domain* — у математиці — область або інтервал, у фізиці — *домен*, у комп'ютерному дискурсі — це заключна частина Інтернетної адреси); 3) загальнолітературні слова, що у комп'ютерному спілкуванні набули термінологічного значення (*flame* – полум'я, яскраве світло, пристрасть, у комп'ютерному дискурсі – “суперечка, що поступово переходить із предмета дискусії на особистості”).

Серед термінів, що вживаються в комп'ютерному дискурсі, широко представлені такі аббревіатури: *PC* – personal computer; *IRC* (Internet Relay Chat) – спілкування в реальному часі; *WAN* (Wide Area Network) – будь-яка мережа, що охоплює більш ніж один будинок; *WWW* (World Wide Web) – всесвітнє інформаційне середовище тощо. Найчастіше скорочуються назви установ, організацій, країн. Відмінна риса аббревіації в комп'ютерних текстах – це скорочення не тільки термінів, але й часто вживаних у розмовному мовленні словосполучень і цілих речень. Наприклад: *AAMOF* = *As A Matter Of Fact*; *GON* = *God Only Knows*; *TTYL* = *Talk To You Later*; *TYUM* = *Thank Very You Much*; *IMHO* = *In My Humble Opinion* тощо. Оскільки учасники комп'ютерного спілкування – це часто люди, знайомі з математикою, вони переносять вживання формул і різноманітних символів у комп'ютерний дискурс, що дозволяє його максимально стиснути. Наприклад: *PMJ* = *Pardon My Jumping In*, *PGY* = *Post Graduate year*, *PGY-1*, *PGY-2* тощо. Оскільки спілкування в комп'ютерній мережі відбувається переважно в писемній формі, поряд із звичайними використовуються й незвичні форми посилення експресивності. Наприклад: *U* замість *you* (у прикладах *BSU* = *Be Seeing You*, *SU* = *Seeing You*); *2* замість *too, to*; *B* замість *be*; *4* замість *for*; *2B* замість *to be*; *B4* замість *before*.

Лімітивність – це соціальна функція, зміст якої – обмежити коло учасників спілкування. На наш погляд, аббревіатури в комп'ютерних текстах можна назвати „кодovими”, тому що вони

відомі тільки учасникам спілкування в комп'ютерному середовищі й для недосвідченої особи перетворюються в таємну мову.

Комп'ютерний дискурс характеризується розмаїтістю тем, змішуванням слів, що належать до різних лексичних шарів, сполученням наукових термінів і розмовних слів, піднесеної та грубої лексики, що, безсумнівно, надає специфіки комп'ютерній комунікації. Залежно від теми комп'ютерних конференцій у комп'ютерному дискурсі зустрічається різноманітна термінологія наукова, філософська, політична, медична, наприклад: *радіохвилі, електрон, білкові молекули, біополе, дерматома, точки акупунктури, фотон, сенсорика, kingdom of god, ontogenesis* тощо.

Комп'ютерне спілкування характеризується низкою ознак на рівні лексики: 1) активне вторгнення (інкрустація) англійських термінів, виразів у латинському написанні (*Prusim All!*; *Пришли мені file, plz*); 2) використання транслітерації й транскрипції для передачі англійських слів (*мануал* – від англ. *manual*, *спам* – від англ. *spam*; *гейт* – від англ. *Gate*); 3) використання словотворчих і семантичних кальок (*залізо* – *hardware*); 4) обігрування англійських слів (найчастіше з метою створення гумористичного ефекту (*бебеск* – *BBS* – *Bulletin Board System/ система електронних дошок оголошень*; *яга* – *ECA* – *Enhanced Graphics Adapte*); 5) інвенція – вигадання слів, виникнення слів на чужому ґрунті (*зафіксути* – від англ. *to fix*; *юзати* – англ. *to use*). Привертають до себе увагу гібридні утворення на морфологічному рівні, коли корінь слова подається в англійському написанні, а закінчення українське, наприклад: *прикрутити dimm'u, subj'u, dialup'a, html'ku, аналог getweb'a, посилати MIME'ом, e-mail'ом, getweb'ом, заповнювати refidi'ами, MID'ами* тощо. Таке змішання англійської та української графіки в рамках одного тексту, сполучення, здавалося б, непоєднаних елементів надає іронічно глузливого тону аналізованим повідомленням, часто властивого молодіжному середовищу.

Лексику, що складає комп'ютерний жаргон, ми умовно поділяємо на такі тематичні групи: 1) назви деталей і складових частин комп'ютерів (*батон* – *кнопка миші, клавіша; гріб* – *корпус комп'ютера*); 2) назви програмних продуктів (у тому числі ігор), окремих програм, команд і файлів (*дося* – *дисква операційна система DOS*; *презерватив* – *антивірусна програма Aidstest*); 3) назви операцій і окремих дій, пов'язаних із комп'ютером (*виснути/ здохнути* (*про комп'ютер*) – *відмовитися реагувати на будь-які зовнішні впливи; взяти акорд* – *перезавантажити комп'ютер за допомогою трьох клавіш*); 4) повідомлення системи користувачу (*гамовер* – *game over* – *закінчення гри*); 5) назви фірм – виробників устаткування і програм (*Сантехніка* – *устаткування від Sun Microsystems Comritez Corpogation; Дрібний м'якуш* – *компанія MicroSoft*); 6) позначення людей, що працюють із комп'ютером: професіонали-програмісти (*безсистемник* – *системний програміст, програмер* – *комп'ютерник, що вміє створювати свої програми*) і користувачі (*юзер* – *користувач-початківець, що має модем, ламер* – *агресивний або абсолютно некомпетентний користувач*); 7) неспеціальні поняття, пов'язані з оцінним змістом (*битий, кривий, гнилий* – *той, що не працює*). Український комп'ютерний жаргон, похідний від комп'ютерних термінів і жаргонних слів англійської мови, характеризується великою розмаїтістю форм, розвиненими синонімічними й словотвірними рядами, більш високим емоційно-експресивним забарвленням, ніж англійський. При цьому основна маса слів містить жартівливо-іронічну, негативну оцінку. В англійському комп'ютерному жаргоні переважає метафоричний і метонімічний перенос, не пов'язаний, як правило, із словотвірними діями, а сама виразність слів значно нижча. Багато жаргонних виразів не виходять за рамки літературної норми (*Trojan horse / "Троянський кінь"* – *приховані команди, введені у вже існуючу програму, яка до певного моменту працює нормально*). В українських жаргонізмах важливу роль відіграють звукові асоціації (*клавіатура* – *клава, мило* – *e-mail* тощо). У появі таких слів наявний елемент гри,

доєить привабливий для молоді. Вони обіграють звучання слова, вишукуючи найбільш виразний, жартівливо-іронічний варіант.

Специфічну характеристику українського комп'ютерного дискурсу складає вживання жаргонних слів, у тому числі й комп'ютерного жаргону. Звертають на себе увагу такі характеристики комп'ютерного дискурсу, як велика кількість запозичень в іншомовній формі з використанням латинської графіки (*e-mail, password, MS-DOS*), запозичень із використанням кириличної графіки (*хост* — від англ. *host*; *регістрація* — від англ. *to register*), запозичень жаргонного типу (згідно з *рулезом* — від англ. *rules*; *меєсажа* — від англ. *message*), а також гібридних слів, коли до іншомовної основи в латинській графіці через апостроф додається українське відмінкове закінчення (*html'ки; e-mail'ом; у pwl'i* тощо). Порівняльний аналіз графіки комп'ютерного дискурсу в інтернет-конференціях дозволив встановити, що в комп'ютерному спілкуванні поряд із традиційними графічними засобами виробилися й специфічні: багаторазове повторення знаків оклику й питання; багаторазове дублювання тієї самої літери; використання смайликів; виділення великими буквами цілих речень; зірочки, що замінюють брутальне слово. Ці явища відбивають, по-перше, підвищену емоційність та експресивність комп'ютерного спілкування й, по-друге, дотримання певного етикету спілкування (внутрішня й зовнішня цензура). Незважаючи на деякі відмінності, у цілому інвентарі використовуваних графічних засобів, їхні функції збігаються в англійському, російському та українському комп'ютерних дискурсах, що дозволяє вважати ці засоби властивими саме комп'ютерному спілкуванню.

Висновки. Вивчення комп'ютерного дискурсу тільки починається. Його перспективи ми вбачаємо у висвітленні специфіки інших жанрів такого типу спілкування, у вивченні експансії двох найважливіших типів дискурсу — масово-інформаційного й повсякденного — у всі інші сфери спілкування, у встановленні експресивних характеристик комп'ютерного дискурсу, що впливають із його віртуальності й використання мультимедійних засобів, у висвітленні міжкультурних особливостей використання англійської мови як засобу міжнародного спілкування у віртуальному просторі.

Список літератури

1. Николаева А.О. Структурно-семантическая характеристика терминологии программирования, компьютерных сетей та захисту інформації: Автореф. дис. ... к. філол. н.: 10.02.01. Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. — Х., 2002. — 16 с.
2. Українська мова. Енциклопедія. — К.: Українська енциклопедія, 2000. — 752 с.
3. Щур І. Особливості українського комп'ютерного жаргону // Рідна школа. — 2001. — № 3. — С. 10.

Архипенко Л.М. ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМПЬЮТЕРНОГО ДИСКУРСА

В статье рассматриваются общие и лингвистические характеристики современного украинского компьютерного дискурса.

Ключевые слова: компьютерный дискурс, лексика, жаргон, общение

Arkhipenko L.M. LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE COMPUTER DISCOURSE

In the article common and linguistic characteristics of a modern Ukrainian computer discourse are considered.

Key words: computer discourse, lexicon, slang, dialogue

Поступила до редакції 21.03..2007 р